

การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับอัตลักษณ์ทางกลุ่มชาติพันธุ์ม้งผ่านกิจกรรม
การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: กรณีศึกษาหมู่บ้านม้งกิวกาญจน์ ตำบลริมโขง
อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

หัตสนัย ผัดวงศ์¹
ไพชญ์ธรมนต์ พานทอง²

(Received: March 13, 2019; Revised: June 3, 2019; Accepted: July 26, 2019)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อสำรวจอัตลักษณ์ทางกลุ่มชาติพันธุ์ม้งของหมู่บ้านชาวม้งกิวกาญจน์ (2) เพื่อศึกษาศักยภาพของอัตลักษณ์ทางกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่สามารถนำไปสร้างมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ และ (3) เพื่อสร้างรูปแบบการท่องเที่ยว โดยการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับอัตลักษณ์ทางกลุ่มชาติพันธุ์ม้งผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างของการศึกษานี้ ประกอบไปด้วย 4 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน ประชาชนในท้องถิ่น และนักท่องเที่ยว รวมทั้งหมดจำนวน 73 คน โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์แก่นสารผลการศึกษาพบว่าอัตลักษณ์ทางกลุ่มชาติพันธุ์ม้งของหมู่บ้านม้งกิวกาญจน์มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและสามารถนำไปสร้างมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ ดังนั้นรูปแบบการท่องเที่ยวของหมู่บ้านม้งกิวกาญจน์ที่สร้างขึ้นจึงเป็นการท่องเที่ยวแบบผสมผสานและประกอบไปด้วยกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิง

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาเอกนโยบายการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวและบริการแบบบูรณาการ คณะการจัดการการท่องเที่ยว สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Email: sometime269@gmail.com

² คณบดีคณะการจัดการการท่องเที่ยว สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

สร้างสรรค์ 8 ฐานกิจกรรม ได้แก่ วิถีเกษตรกรชาวม้ง อาหารแห่งขุนเขา ความเชื่อและศรัทธา ปีใหม่ม้ง จังหวะชาวม้ง เรือนพื้นถิ่นเขา ภูมิปัญญาแห่งไพร และสีสันแห่งผืนผ้า

คำสำคัญ: อัตลักษณ์ทางกลุ่มชาติพันธุ์ การสร้างมูลค่าเพิ่ม กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ รูปแบบการท่องเที่ยว

Creating Added Value for Hmong Ethnic Identity in the Context of Creative Tourism Activities: A case study of Hmong Kiew Kan Village, Rim Khong Subdistrict, Chiang Khong District, Chiang Rai Province

*Hatsanai Pudwong*¹

*Paithoon Monpanthong*²

Abstract

This qualitative research contained three objectives which were (1) to survey Hmong ethnic identity of Homg Kiew Kan Village, (2) to study the competency of Hmong ethnic identity which could increase the value of tourism through a creative tourism activity, and (3) to create a tourism pattern that increases the value of tourism through a creative tourism activity. The sample of this study included four sample groups which were a state unit, a private unit, local people, and tourists, a total of 73 people. The tools were a semi-structured interview and the data were summarized by thematic analysis. Based on the study, it was found that the Hmong ethnic identity of Homg Kiew Kan Village contained a diversity of cultures and could increase the value of tourism through a creative tourism activity. Consequently, the created tourism pattern of Homg Kiew Kan Village must be combined with tourism that consists of eight creative tourism activities which are Hmong agricultural lifestyle, Costume of the Mountain, Belief and Faith, Hmong's New Year, Hmong

¹ Graduated Student, Major in Planning Policy and Integrated Tourism and Hospitality Management, Graduate School of Tourism Management, National Institute of Development Administration. Email: sometime269@gmail.com

² Dean, Graduate School of Tourism Management, National Institute of Development Administration

Rhythm, Home on the Mountains, Wisdom of the Forest, and Color of their Clothes.

Keywords: Ethnic Identity, Creating Added Value, Creative Tourism Activities, Type of tourism

บทนำ

จังหวัดเชียงรายตั้งอยู่ทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยมีความหลากหลายทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนถึงกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่มีความน่าสนใจและเหมาะแก่การมาท่องเที่ยวในทุกช่วงฤดูกาล โดยเฉพาะจังหวัดเชียงรายเป็นจังหวัดที่มีอัตลักษณ์ทางความหลากหลายทางกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ คนเมือง ไทลื้อ ไทเขิน ไทใหญ่ อาข่า ลาหู่ ลีซู ม้ง ฮ้อ เมี่ยน ปะกาเกอญอ และขมุ เป็นต้น (Dulyapak, 2012) และจังหวัดเชียงรายยังมีเขตพื้นที่หรือดินแดนเชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้านถึง 2 ประเทศ ได้แก่ ประเทศพม่าและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งเหมาะแก่สถานการณ์อาเซียนในปัจจุบัน ที่มีการค้าเสรีระหว่างพหุแดนและมีการเชื่อมโยงโครงข่ายคมนาคมที่สะดวกสบายมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นจังหวัดที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ และอื่นๆ เป็นต้น ดังนั้นด้วยรูปแบบการท่องเที่ยวและความหลากหลายของคนในพื้นที่ทำให้รูปแบบการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงรายโดยส่วนใหญ่จึงมีความเกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยวทางกลุ่มชาติพันธุ์

การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ที่พบเห็นในประเทศไทยก็มักมีความเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยการให้ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวตามหลักการอันได้แก่ ความเป็นเจ้าของ การมีส่วนร่วมในการกำหนดและตัดสินใจ ความภาคภูมิใจ การยกระดับชีวิต ความยั่งยืน การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม การเคารพในความแตกต่าง เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมกับท้องถิ่น และเกิดการกระจายรายได้สู่สาธารณะประโยชน์ของท้องถิ่น (Thailand CBT Network Coordination Center, 2012) เพื่อลดผลกระทบเชิงลบต่อการท่องเที่ยวและการก่อให้เกิดกระบวนการกลายเป็น “สวนสัตว์มนุษย์” เนื่องจากในอดีตการท่องเที่ยวเป็นการท่องเที่ยวแบบไปแล้วกลับเพื่อมาชมหรือสัมผัสกับสิ่งที่แปลกใหม่ อันก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นดั้งเดิมของคนในพื้นที่ เพราะการท่องเที่ยวแบบนี้เป็นการท่องเที่ยวที่ไม่มีกิจกรรมมาเป็นตัวเชื่อมระหว่างนักท่องเที่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์หรือประชาชนในท้องถิ่น ทำให้นักท่องเที่ยวไม่เข้าใจในวิถีชีวิต ไม่เกิดการเรียนรู้ ประสบการณ์ การแลกเปลี่ยน และยังสามารถนำเอาวัฒนธรรมอื่นๆ เข้ามาในชุมชน จนเกิดการกลืนกลายทางวัฒนธรรม ดังนั้น ปัจจุบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนมักจะมุ่งไปสู่รูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ โดยองค์การบริหารพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

ได้ริเริ่มภารกิจการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ซึ่งในเบื้องต้นจะเป็นการนำเสนอแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวสร้างสรรค์แก่ชุมชน เกิดเป็นต้นแบบของแนวทางการดำเนินงานด้านการพัฒนาท่องเที่ยว เพื่อหารูปแบบของการจัดการการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ พร้อมกับประเมินผลลัพธ์ หรือประโยชน์ที่ผู้มีส่วนร่วมในทุกภาคส่วนจะได้รับ อันก่อให้เกิดรายได้ ความสามัคคี ประสบการณ์ และความหวงแหนในท้องถิ่น ตลอดจนศึกษาผลดีผลเสียในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ต่อการพัฒนาชุมชนในประเทศไทย (Designated Areas for Sustainable Tourism Administration, 2013)

ต่อมาสถานการณ์การท่องเที่ยวในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ.2558 ไปจนถึงปี พ.ศ.2560 จะเห็นได้ว่านโยบายการท่องเที่ยวของหน่วยงานการท่องเที่ยวต่างๆ “จะเน้นการท่องเที่ยวไปสู่การสร้างสรรคันวัตกรรม ต่อยอดสร้างมูลค่าเพิ่ม ด้วยเอกลักษณ์ความเป็นไทย กระจายตัวสู่แหล่งท่องเที่ยวรอง รวมถึงการสร้างสมดุลของฤดูกาลท่องเที่ยว สมดุลสิ่งแวดล้อม และสมดุลเชิงคุณค่า” (TAT Review Magazine, 2016) ตลอดจนการนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยว “วิถีไทย” ผ่านการสร้างประสบการณ์ที่ประทับใจจากท้องถิ่น (Local Experience) ซึ่งมีหลายระดับขึ้นอยู่กับความชื่นชอบที่แตกต่างของนักท่องเที่ยว เพื่อเสริมสร้างจุดเด่นที่แตกต่างจากประเทศอื่นๆ อีกทั้งยังเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสความเป็นดั้งเดิม โดยต่อยอดนำเสนอสินค้าการท่องเที่ยวผูกโยงกับวิถีชีวิตแต่ดั้งเดิมมากขึ้น เพื่อนำรายได้ และสร้างความเข้มแข็งสู่เศรษฐกิจฐานราก ทำให้คนท้องถิ่นเกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยว นำไปสู่ความยั่งยืนของเศรษฐกิจ สังคม และการท่องเที่ยวในอนาคต (Tourism Authority of Thailand, 2016)

ดังนั้นด้วยสถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบันผนวกกับกระแสการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ หมู่บ้านมั่งกัวกาญจน์ก็ถือได้ว่าเป็นอีกหมู่บ้านหนึ่งทางกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเชียงรายที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งทางวัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งยังมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน จากเมื่อครั้งอพยพเข้ามาในประเทศไทย ชาวมั่งกัวดำรงชีวิตอยู่ในรูปแบบของชุมชน หรือหมู่บ้าน กระจายตัวอยู่ในแต่ละจังหวัดบนพื้นที่สูง และเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรมประจำเผ่า ในเรื่องของจารีต ขนบธรรมเนียม และประเพณี (Ministry of Social Development and Human Security, 2012, p.3) ฉะนั้นอัตลักษณ์ทางกลุ่มชาติพันธุ์จึงมีความสำคัญและเอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ อันเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถ

เสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจถึงวิถีชีวิตและความแตกต่าง ตลอดจนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนข้ามวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริงโดยไม่มี การปรุงแต่ง

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อสำรวจอัตลักษณ์ทางกลุ่มชาติพันธุ์ม้งของหมู่บ้านชาวม้งกิวกาญจน์
2. เพื่อศึกษาศักยภาพของอัตลักษณ์ทางกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่สามารถนำไปสร้างมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้
3. เพื่อสร้างรูปแบบการท่องเที่ยว โดยการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับอัตลักษณ์ทางกลุ่มชาติพันธุ์ม้งผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. **ความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์** สามารถสังเกตหรือศึกษาความเป็นชาติพันธุ์ได้จากการศึกษาในเรื่องของชาติพันธุ์วรรณา ผิวพรรณวรรณา ภาษา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ และมีประวัติความเป็นมาชุดเดียวกัน หรือเชื่อว่าสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษกลุ่มเดียวกัน และอัตลักษณ์ทางกลุ่มชาติพันธุ์นั้น คือ ลักษณะที่โดดเด่นของบุคคล หรือกลุ่มบุคคล โดยจะประกอบไปด้วยลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ การนิยาม การมีปฏิสัมพันธ์ และการแสดงตน (Stryker, 1991, p.873; Burke & Rice, 1991, p.242; อ้างใน Waraluk, 2012) ดังนั้นความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์จึงประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลักทั้งหมด 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ชาติพันธุ์วรรณา วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยได้มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวเกี่ยวกับองค์ประกอบต่างๆ ไว้ดังนี้

Ngampit (1999) และ Chai (2013) ได้กล่าวเกี่ยวกับชาติพันธุ์วรรณาไว้ว่า การศึกษาชาติพันธุ์วรรณานั้น เป็นกระบวนการสังเกตพฤติกรรมและวิถีชีวิตของกลุ่มทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพื่อหาความแตกต่าง รวมทั้งพรรณนาอย่างละเอียด เพื่อสร้างความเข้าใจในพฤติกรรม ความเชื่อ ความรู้ความเข้าใจทัศนคติค่านิยม ขนบธรรมเนียม และประเพณี เป็นต้น ซึ่งเป็นผลมาจากพฤติกรรมของกลุ่มคนเหล่านั้นๆ

Tipsuda (1992, 5-7) ได้กล่าวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรม เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเจริญงอกงามในหมู่คณะ วิถีชีวิตของหมู่คณะ ซึ่งในพระราชบัญญัติวัฒนธรรมพุทธศักราช 2485 หมายถึงลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญ ความเป็นระเบียบ ความกลมเกลียว ความก้าวหน้า และเป็นศีลธรรมอันดีของประชาชน นอกจากนี้ทางวิชาการ วัฒนธรรมได้หมายถึงพฤติกรรมของบุคคล หรือสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้นมาด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน และร่วมใช้กันภายในหมู่คณะ

Chuan (2004) ได้กล่าวเกี่ยวกับภูมิปัญญาไว้ว่า ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานความรู้ของประชาชนในสังคมที่รับรู้และเข้าใจร่วมกันว่าภูมิปัญญา โดยมีชื่อเรียกแตกต่างกันไปตามแหล่งพื้นที่ เช่น ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น ดังนั้นภูมิปัญญาจึงจัดเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของมนุษย์ และสิ่งดังกล่าวได้ถูกสั่งสมมาเรื่อยๆ จนกลายเป็นแบบแผนในชีวิตประจำวัน จากความรู้ ประสบการณ์ ผงกด้วยความเฉียบคมในการหยั่งรู้อย่างลุ่มลึก เพื่อการปรับเปลี่ยนสภาพทรัพยากรและองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมให้เพิ่มพูนคุณค่าขึ้นอย่างสอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทต่างๆ ของชุมชน ท้องถิ่น และสังคมของตน เช่นเดียวกับ Suthiwong (2004) ที่ได้จำแนกประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการยังชีพ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย ภูมิปัญญาเกี่ยวกับอาหาร ภูมิปัญญาเกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่ม และภูมิปัญญาเกี่ยวกับการรักษาโรค เป็นต้น

2. การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปสัมผัสกับวิถีชีวิต หรือใช้ชีวิตร่วมกับเจ้าของบ้าน เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ องค์ความรู้ และการเรียนรู้ในการท่องเที่ยวระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้าน โดยองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้กำหนดหลักเกณฑ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ไว้อยู่ 5 หลักเกณฑ์ อันประกอบไปด้วย 1) เป็นความคิดที่สร้างสรรค์ โดยการไม่ลอกเลียนแบบใครและเป็นต้นแบบอย่างแท้จริงที่มีความเป็นดั้งเดิม 2) เกิดการเงินตนาการและแรงบันดาลใจ 3) มีองค์ความรู้ที่แฝงไว้ด้วยศิลปะและกลิ่นอายของวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ๆ 4) เกิดจากความคิดที่ชาญฉลาดจนกลายมาเป็นผลงานหรือกิจกรรมสร้างสรรค์ และ 5) เป็นทรัพย์สินทางปัญญาหรือภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น (Suddan, 2011; Thanarat, 2014)

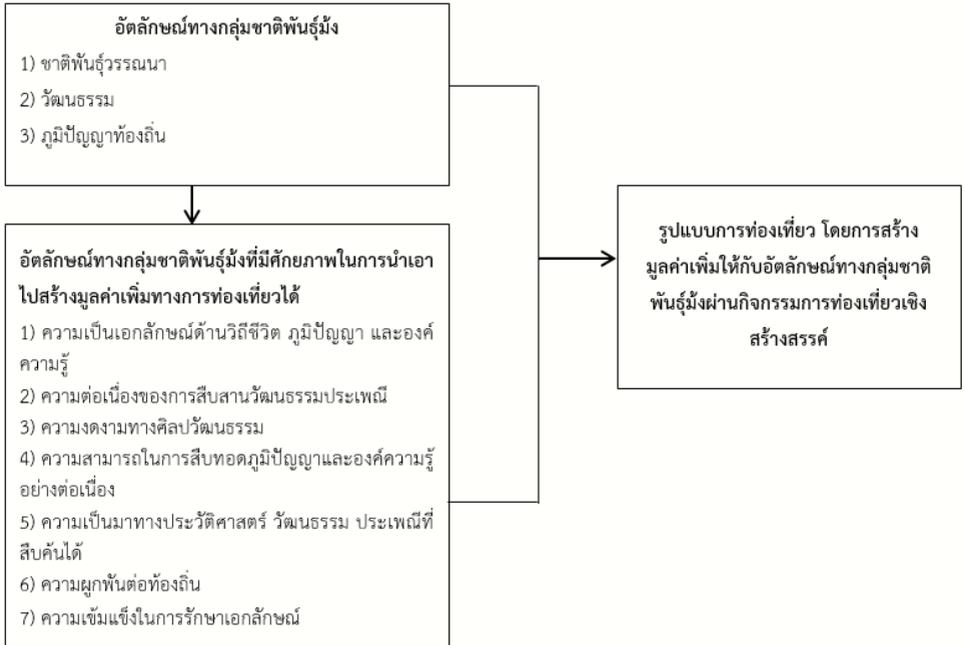
3. มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การกำหนดมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว และกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้กำหนดองค์ประกอบพื้นฐานสำหรับประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ 3 องค์ประกอบ คือ ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการ ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้ผู้ศึกษาได้เลือกเกณฑ์ขององค์ประกอบที่ 1 ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวมาใช้ในการศึกษาศักยภาพของอัตลักษณ์ เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวมีจุดดึงดูดความสนใจหรือมีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ซึ่งสามารถสร้างความประทับใจและความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตและภูมิปัญญา มีความงามทางศิลปวัฒนธรรม และจากการที่วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมของมนุษย์ที่สั่งสมมาแต่อดีตและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในแต่ละท้องถิ่น ดังนั้นความสามารถในการสืบทอดทางวัฒนธรรม ความต่อเนื่องของการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ความผูกพันต่อท้องถิ่น และความเข้มแข็งในการรักษาวัฒนธรรม จึงมีความสำคัญในการรักษาวัฒนธรรมให้คงอยู่ ซึ่งเป็นจุดเสริมศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ โดยมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม อยู่ 7 ตัวชี้วัด ได้แก่ (1) ความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ (2) ความต่อเนื่องของการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี (3) ความงามทางศิลปวัฒนธรรม (4) ความสามารถในการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง (5) ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีที่สืบค้นได้ (6) ความผูกพันต่อท้องถิ่น และ (7) ความเข้มแข็งในการรักษาเอกลักษณ์ (Office of Tourism Development, Department of Tourism, and Ministry of Tourism and Sports, 2007)

4. รูปแบบการท่องเที่ยว องค์การการท่องเที่ยวโลก (United Nations World Tourism Organization) ได้มีการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวอยู่ 3 รูปแบบหลัก อันประกอบไปด้วย 1) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ 2) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม และ 3) รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ ซึ่งการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวดังกล่าวอาจมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามยุคสมัย เพราะปัจจุบันการท่องเที่ยวได้พิจารณาจากความต้องการ หรือพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเพิ่มเติมทำให้มีรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีแนวคิดใหม่ขึ้นมา

เรื่อยๆ (องค์การท่องเที่ยวโลก (UNWTO) อ้างใน Warach, 2013) ดังนั้นจากรูปแบบการท่องเที่ยวเที่ยวในประเทศไทยปัจจุบัน การท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special interest tourism) จึงถือได้ว่าเป็นรูปการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เนื่องจากฐานทรัพยากรทางการท่องเที่ยวภายในประเทศนั้นมีความหลากหลาย ยกตัวอย่าง “การท่องเที่ยวแบบผสมผสาน” ที่เป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งในการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษที่ผู้จัดการการท่องเที่ยวจะต้องคิดสรรรูปแบบการท่องเที่ยวต่างๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงกีฬา การท่องเที่ยวเชิงกลุ่มชาติพันธุ์ และการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ นำมาจัดรายการนำเที่ยวร่วมกัน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความแตกต่างระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว

5. การสร้างมูลค่าเพิ่ม คือ การใช้ความได้เปรียบ หรือการนำจุดแข็งที่มีอยู่มาสร้างสรรค์ให้กับสินค้าหรือบริการ ส่งผลให้ยากต่อการลอกเลียนแบบ โดยการมองสินค้าให้เป็นกระบวนการ แล้วพิจารณาว่าในแต่ละกระบวนการนั้น เราสามารถสร้างมูลค่าได้อย่างไร โดยวิธีใด (Siraya, 2014) ซึ่งการสร้างคุณค่าและมูลค่าให้กับการท่องเที่ยว หรือแหล่งท่องเที่ยวสามารถทำได้ใน 2 ลักษณะ คือ การสร้างความแตกต่างและการสร้างความได้เปรียบในด้านต้นทุน โดยพิจารณาจากความสำคัญ ความโดดเด่น ความได้เปรียบ ความต้องการ และผลกำไรที่จะได้รับ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ การสุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Nonprobability sampling) ด้วยวิธีการแบบ เฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) หน่วยงานภาครัฐ 2) หน่วยงานภาคเอกชน 3) ประชาชนในท้องถิ่น และ 4) นักท่องเที่ยว โดยประกอบไปด้วยตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 6 คน หน่วยงานภาคเอกชน จำนวน 13 คน ประชาชนในท้องถิ่น จำนวน 24 คน และนักท่องเที่ยว จำนวน 30 คน รวมทั้งสิ้น 73 คน ผ่านการทบทวนวรรณกรรมของ Duangkamon (2010) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับ “กระบวนการ

นำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ยวนในบริบทของการท่องเที่ยวผ่านหอวัฒนธรรมพื้นบ้านและตลาดทำน้ำ: ศึกษากรณีชุมชนยวน ตำบลต้นตาล อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี” และนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทของพื้นที่และความเหมาะสมของการศึกษาในครั้งนี้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการและเครื่องมือในการศึกษาครั้งนี้ คือ การสัมภาษณ์ โดยเลือกใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เป็นเครื่องมือหลักในการศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลตามขอบเขตการศึกษาและวัตถุประสงค์ของการศึกษา เนื่องจากทุกวันนี้ เราอาศัยอยู่ในสังคมแห่งการสัมภาษณ์ ในแต่ละวันเราได้รับข้อมูลข่าวสารจากหลากหลายแห่ง เกือบทั้งหมดของข้อมูลล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นและเผยแพร่ออกไปโดยการสัมภาษณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสัมภาษณ์เชิงคุณภาพไม่น้อยกว่าร้อยละ 90 ของข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ทุกวันนี้ ได้มาจากการสัมภาษณ์เป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าในรูปแบบใดก็ตาม ข้อเท็จจริงนี้แสดงให้เห็นว่า การสัมภาษณ์นั้น เป็นเครื่องมือสำหรับการผลิตและเผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศที่สำคัญมาก ทั้งในชีวิตประจำวันและในการวิจัย (Chai, 2013, p.239-240) ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้ศึกษาจึงออกแบบแนวคำถามออกเป็นกลุ่มทั้งหมด 4 กลุ่ม อันได้แก่ 1) คำถามสำหรับเจ้าหน้าที่ภายในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในภาครัฐ 2) คำถามสำหรับเจ้าหน้าที่ภายในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในภาคเอกชน 3) คำถามสำหรับประชาชนในท้องถิ่น และ 4) คำถามสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยว

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ดำเนินการเก็บข้อมูลในพื้นที่หมู่บ้านชาวม้งกัวกาญจน์ ตำบลริมโขง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย คือ 1) การศึกษาแบบทฤษฎีภูมิเป็นวิธีการพื้นฐานลำดับแรกที่จะได้มาซึ่งข้อมูลนั้นๆ โดยข้อมูลที่ได้ประกอบไปด้วยเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างมูลค่า อัตลักษณ์ทางกลุ่มชาติพันธุ์ม้งหรือกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ การท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเอกสารต่างๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นการศึกษานำร่องแก่ผู้ศึกษาก่อนลงพื้นที่ปฏิบัติจริง และ 2) การศึกษาแบบปฐมภูมิ มีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ภาคสนาม คือ การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยทำการสัมภาษณ์ควบคู่ไปกับการจดบันทึก ซึ่งมีแนวคำถามในการใช้สัมภาษณ์

4.การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นส่วนที่สำคัญและยากในกระบวนการวิจัย ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาจึงได้เลือกใช้วิธีการวิเคราะห์ คือ การวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) โดยประกอบด้วยขั้นตอนในการวิเคราะห์ 5 ขั้นตอน คือ กำหนด หรือวางแนวทางการวิเคราะห์เบื้องต้น โดยใช้แนวคิด และทฤษฎี จัดระบบข้อมูลและแยกประเภทของข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ กำหนดรหัส หรือให้รหัส (Code) การตีความ (Interpret) และสร้างข้อสรุปจากกระบวนการตีความ

ผลการศึกษา

1.อัตลักษณ์ทางกลุ่มชาติพันธุ์ม้งของหมู่บ้านชาวม้งก๊วกาญจน์

การสำรวจอัตลักษณ์ทางกลุ่มชาติพันธุ์ม้งของหมู่บ้านม้งก๊วกาญจน์ ตำบลริมโขง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย พบว่าหมู่บ้านม้งก๊วกาญจน์เป็นหมู่บ้านที่มีความเป็นอัตลักษณ์ทางกลุ่มชาติพันธุ์ที่เด่นชัดมากและมีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลายดังผลการศึกษาต่อไปนี้

1.1 ชาติพันธุ์วรรณนา

1.1.1 ประวัติความเป็นมาของชาวม้งนั้น มีต้นกำเนิดมาตั้งแต่ก่อนสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 18 ได้มีการอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศจีนจนกระทั่งช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้อพยพอีกครั้งเพื่อออกเดินทางไปยังสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและประเทศไทย และอพยพเข้ามาในประเทศไทยมากที่สุดอีกครั้งในช่วงสงครามเวียดนาม ดังผลการให้สัมภาษณ์ของประชาชนในท้องถิ่น มัคคุเทศก์ และตัวแทนบริษัทนำเที่ยวในจังหวัดเชียงรายได้กล่าวไว้ว่าชาวม้งส่วนใหญ่อพยพและถูกส่งตัวไปอยู่ประเทศที่ 3 หลังสงครามเสร็จสิ้น นั่นก็คือประเทศสหรัฐอเมริกา โดยม้งที่ไปอาศัยอยู่ในอเมริกาจะถูกเรียกว่า “รีฟูจี” (Travel Agent Representative, No.5 (P08), Interview, Mar. 6, 2018; Local people,

No.23 (L23), Interview, (Mar. 20, 2018)) ดังจะยกตัวอย่างผลการสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างต่อไปนี้

“...การอพยพของชาวม้งในสมัยก่อน มีม้งบางส่วนอพยพไปอยู่ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งม้งที่อพยพไปนั้น คำจะเรียกกันว่า “ริฟูจี” ซึ่งจะมีความเกี่ยวเนื่องกับช่วงสงครามเวียดนาม โดยการพาม้งบางส่วนไปทำสงครามร่วมกับอเมริกาในรัฐแคลิฟอร์เนีย และม้งที่ไปอาศัยอยู่ที่อเมริกา พอถึงช่วงเทศกาลประเพณีปีใหม่ม้งก็จะกลับบ้านมาเที่ยวหาญาติพี่น้องตามพื้นที่ต่างๆ ในประเทศไทย...” (Guide Representative, No.3 (P11), Interview, Jan. 16, 2018)

จากผลการสัมภาษณ์ ทำให้ทราบได้ว่าการอพยพเข้ามาในประเทศไทยของชาวม้ง มีการอพยพเข้ามาในช่วงสงครามเวียดนาม โดยเข้ามาทางตอนเหนือของประเทศไทย จากทางห้วยทราย ประเทศลาว แล้วข้ามแม่น้ำโขงมายังอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย แล้วตั้งถิ่นฐานและอาศัยอยู่กับในรูปแบบของหมู่บ้านมาจนถึงปัจจุบัน

1.1.2 ประชากรศาสตร์ หมู่บ้านม้งกิวาญจน์มีประชากรอยู่ 808 คน 225 ครัวเรือน โดนจะแบ่งออกเป็นชาย 403 คนและหญิง 405 คน โดยเฉลี่ยอายุของคนในหมู่บ้านอยู่ในช่วง 18 – 59 ปีมากที่สุด รองลงมาเป็นช่วง 6 – 17 ปี และต่ำกว่า 5 หรือมากกว่า 60 ปีขึ้นไป โดยลักษณะของชาวม้งนั้นจะมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง คือ ชาวม้งที่นี้จะ มีรูปร่าง หรือขนาดตัวที่เล็ก หน้าตาคล้ายคนจีน ตาตี และมีผิวพรรณที่ขาว เป็นต้น (Local people, No.16 (L16) and Local people, No.20 (L20), Interview, (Mar. 20, 2018))

1.1.3 ภูมิศาสตร์ หมู่บ้านม้งกิวาญจน์เป็นหมู่บ้านหมู่ที่ 6 ในตำบลริมโขง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย มีพื้นที่โดยรอบเป็นภูเขาและป่าไม้ มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นอาณาเขต ความยาวประมาณ 18 กิโลเมตร นอกจากนี้หมู่บ้านม้งกิวาญจน์ยังมีฐานที่ตั้งอยู่บนพื้นที่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 350 – 1,100 เมตร เป็นพื้นที่ราบสูงสลับกับภูเขาและมีพื้นที่ราบลุ่มเพียงเล็กน้อย (Lanjia Lodge Manager (P03), Interview, Fed. 6, 2018) ดังจะยกตัวอย่างผลการสัมภาษณ์ของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติไว้ดังนี้ “หมู่บ้านม้งกิวาญจน์มีสภาพแวดล้อมที่สวยงามและเขียวชอุ่ม มีความผ่อนคลาย สบายๆ และมีความเป็นธรรมชาติ”

(Thai tourists, No.6 (T06), Interview, Mar. 9, 2018; Foreign tourists, No.7 (T17), Interview, Apr. 19, 2018)

1.2 วัฒนธรรม

1.2.1 วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวม้ง จากการลงพื้นที่สำรวจหมู่บ้านม้งกิวกาญจน์ พบว่าหมู่บ้านแห่งนี้มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ทั้งหมด 3 ด้านด้วยกัน คือ ด้านการเกษตร ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคมและวัฒนธรรม เนื่องจากหมู่บ้านม้งกิวกาญจน์เป็นหมู่บ้านขนาดเล็กกลางเนินเขา และมีประชากรโดยรวมไม่มากนักอยู่อาศัยกันแบบระบบเครือญาติมีการช่วยเหลือกัน และมีพื้นที่ทำกินสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ดังนั้นประชากรโดยส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพหลัก คือ การทำเกษตรกรรม และมีรายได้จากหลักการทำเกษตรกรรม รองลงมาคือการปักผ้าและการท่องเที่ยว เพราะ “คนม้งส่วนใหญ่จะทำงานเป็นส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีเวลาไปทำอย่างอื่น เนื่องจากลูกหลานมีจำนวนมาก ต้องทำมาหากิน” (Local people, No.3 (L03), Interview, Mar. 19, 2018)

1.2.2 การแต่งกายของชาวม้งบ้านกิวกาญจน์นั้น จะเป็นการแต่งกายแบบม้งขาว เนื่องจากหมู่บ้านม้งกิวกาญจน์ส่วนใหญ่เป็นม้งขาว ซึ่งในอดีตผู้หญิงม้งขาวดั้งเดิมจะใส่ชุดม้งอยู่ 2 แบบ คือ ชุดที่มีเสื้อและกางเกง และชุดที่เป็นเสื้อและกระโปรงสีขาวเท่านั้น ส่วนการแต่งกายของผู้ชายจะสวมเสื้อกำมะหยี่สีดำแขนยาวจรดข้อมือ ชายเสื้อยาวคลุมเอว ด้านหน้ามีสวบลีเสื้อสองข้างลงมาตลอดแนว และสายเสื้อลงไปยังชายเสื้อ ด้านหลังมักจะปักลวดลายสวยงาม ส่วนกางเกงจะสวมใส่กางเกงผ้ากำมะหยี่ขา กว้าง หรือกางเกงเงินเป๋าดั้นขาบานมีลวดลายน้อย และใส่ผ้าพันเอวสีแดงคาดทับกางเกง หรืออาจมีเข็มขัดเงินคาดทับอีกชั้นหนึ่งด้วยเหมือนกัน (Local people, No.1 (L01) and Local people, No.2 (L02), Interview, Mar. 19, 2018.)

1.2.3 ภาษาม้ง สามารถจำแนกกลุ่มภาษาออกเป็น 2 กลุ่มภาษา ได้แก่ ภาษาม้งขาวและภาษาม้งเขียว ซึ่งหมู่บ้านม้งกิวกาญจน์นั้น พบว่าชาวม้งส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้เป็นม้งขาว และใช้ภาษาม้งขาวในการสื่อสารกันในบ้าน คราวเรือน และผู้อาวุโส หรือผู้เฒ่าผู้แก่ บ้างก็ใช้ภาษาไทยกลางเมื่อออกไปนอกหมู่บ้าน หรือพูดคุยกับนักท่องเที่ยว แต่ไม่

นิยมพูดภาษาไทยเหนือ หรือคำเมือง ส่วน “ภาษาเขียนของชาวม้งจะใช้ภาษาอังกฤษในการเขียน โดยจะเขียนทับคำศัพท์ หรือคำพูดนั้นๆ ไปเลย เช่นเดียวกับภาษาคาราโอเกะ” (Local people, No.23 (L23), Interview, (Mar. 20, 2018))

1.2.4 ศาสนา พิธีกรรม และความเชื่อของหมู่บ้านม้งกิวกาญจน์นั้น มีความหลากหลายมาก โดยชาวบ้านมีการนับถืออยู่ทั้งหมด 3 รูปแบบ คือ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และนับถือผีและบรรพบุรุษ จากผลการให้สัมภาษณ์ “70% นับถือผี และบรรพบุรุษ และอีก 30% นับถือศาสนาคริสต์ และศาสนาพุทธ” (Local people, No.10 (L10), Interview, (Mar. 20, 2018)) ดังนั้น พิธีกรรมและความเชื่อส่วนใหญ่จึงมีความเกี่ยวข้องกับผีและบรรพบุรุษ ส่วนครอบครัวหรือบุคคลใดที่นับถือศาสนาคริสต์และพุทธก็จะมีพิธีกรรมตามแบบแผนของศาสนานั้นๆ

1.2.5 ขนบธรรมเนียมและประเพณีของชาวม้ง จากการลงพื้นที่สำรวจหมู่บ้านม้งกิวกาญจน์ พบว่าหมู่บ้านแห่งนี้มีขนบธรรมเนียมและประเพณีอยู่ทั้งหมด 4 ประเพณี คือ ประเพณีปีใหม่ม้ง ประเพณีดำข้าว ประเพณีการแต่งงาน และประเพณีการจับขา ซึ่งประเพณีปีใหม่ม้งนั้นจะเป็นประเพณีที่สำคัญมากกับชาวม้ง เนื่องจาก “ประเพณีปีใหม่ม้ง เป็นประเพณีที่ถือการมาก เพราะชาวม้งจะพากันแต่งกายด้วยชุดประจำชนเผ่า โดยชุดนั้นจะมีการเตรียมและตัดเย็บมาเป็นแรมปี” (Guide Representative, No.1 (P09), Interview, Jan. 16, 2018)

1.2.6 ศิลปะและการแสดงของชาวม้ง จากการลงพื้นที่สำรวจหมู่บ้านม้งกิวกาญจน์ พบว่าหมู่บ้านแห่งนี้มีศิลปะและการแสดงอยู่ 3 รูปแบบ คือ การเป่าแคน การระบำม้ง และการร้องเพลง หรือร้องกลอนม้ง แต่การระบำม้งและการร้องกลอนนั้น ยังขาดการสืบทอดของคนรุ่นใหม่ ดังจะพบเห็นได้เพียงการเป่าแคนเท่านั้น เนื่องจากเป็นอุปกรณ์คู่กายของชายชาวม้งที่จะใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่น งานแต่งงาน งานศพ เป็นต้น (Local people, No.9 (L09), Interview, Mar. 19, 2018)

1.2.7 การละเล่นพื้นบ้านของชาวม้ง จากการลงพื้นที่สำรวจหมู่บ้านม้งกิวกาญจน์ พบว่าหมู่บ้านแห่งนี้มีการละเล่นพื้นบ้านอยู่ 4 การละเล่น คือ การโยนลูกช่วง การตีลูกช่วง การยิงเป้า และการเล่นซ่อนหา ซึ่งการละเล่นต่างๆ เหล่านี้ สามารถพบเห็นได้ในงานประเพณีปีใหม่ม้งของหมู่บ้าน การตีลูกช่วงและยิงเป้าจะเป็นการละเล่นของกลุ่มผู้ชาย

และการโยนลูกช่วงนั้นจะเป็นการเล่นระหว่างหนุ่มสาวชาวม้ง ซึ่งเป็นการเล่นที่สำคัญของประเพณี เนื่องจาก “ถ้าคนในชุมชนมีลูกสาวก็จะไปมองดูว่าผู้ชายคนไหนเหมาะที่จะมาเป็นลูกเขยเราไหม ส่วนถ้ามีลูกชายก็จะรอดูลูกสะใภ้ว่าคนไหนโอเคไหมในช่วงการเล่นโยนลูกช่วง” (Local people, No.17 (L17), Interview, (Mar. 20, 2018)) ส่วนการเล่นชอนหาที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไปของเด็กๆ ในหมู่บ้าน

1.3 ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นของหมู่บ้านม้งก๊วกาญจน์ จากการการสำรวจพบว่าภูมิปัญญาอยู่ทั้งหมด 5 ประเภทด้วยกัน ได้แก่ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการยังชีพ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย ภูมิปัญญาเกี่ยวกับอาหาร ภูมิปัญญาเกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่ม และภูมิปัญญาเกี่ยวกับการรักษาโรค ซึ่งภูมิปัญญาเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย ภูมิปัญญาเกี่ยวกับอาหาร ภูมิปัญญาเกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่ม และภูมิปัญญาเกี่ยวกับการรักษาโรคนั้นสามารถพบเห็นได้ในปัจจุบัน โดยจะสังเกตได้จากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อ บ้านเรือน และการแต่งกาย เป็นต้น ส่วนภูมิปัญญาเกี่ยวกับการยังชีพเริ่มมีบทบาทที่ลดน้อยลงไปเมื่อเทียบกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอื่นๆ ด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนไปคนในชุมชนไม่ต้องไปล่าสัตว์และสร้างอาวุธเหมือนเคยในอดีต เพราะ “ในปัจจุบันคนในชุมชนสามารถหาเนื้อสัตว์ และอาวุธได้ด้วยตนเองตามท้องตลาด ทำให้ง่ายต่อการยังชีพมากยิ่งขึ้น” (Lanjia Lodge Manager (P03), Interview, Fed. 6, 2018)

2. การศึกษาศักยภาพของอัตลักษณ์ทางกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

อัตลักษณ์ทั้งหมดที่กล่าวมาในข้างต้น จากการสัมภาษณ์ประชากรทั้ง 4 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน ประชาชนในท้องถิ่น และนักท่องเที่ยวพบว่าอัตลักษณ์ที่สามารถนำไปสร้างมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้มีอยู่ทั้งหมด 8 อัตลักษณ์ ประกอบด้วย (1) วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวม้ง (2) การแต่งกายของชาวม้ง (3) พิธีกรรม และความเชื่อเกี่ยวกับผีและบรรพบุรุษ (4) ประเพณีปีใหม่ม้ง (5) ศิลปะและการแสดง (6) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของชาวม้ง (7) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับอาหาร และ (8) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการปักผ้าและการทำผ้าบาติก ซึ่งอัตลักษณ์ดังกล่าวมีความสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในส่วนขององค์ประกอบที่ 1 คือ คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

2.1 วิถีชีวิตความเป็นอยู่

การทำเกษตรกรรมของชาวม้งบ้านกิวกาญจน์นั้น เป็นวิถีชีวิตที่มีความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิตท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์ความรู้เฉพาะของท้องถิ่น เนื่องจากชาวบ้านทำการเกษตรเพื่อยังชีพไม่ได้ทำการเกษตรในพาณิชย์จึงทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวม้งยังคงมีกลิ่นอายของความเป็นดั้งเดิมเช่นเดียวกับในอดีต เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะทำการแบ่งส่วน หากผลผลิตที่ได้มีมากเกินไปในการบริโภคก็จะนำไปขายเพื่อหารายได้เข้าครอบครัว ส่วนความต่อเนื่องของการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีในด้านวิถีชีวิตเกษตรกรรมนั้น มีความต่อเนื่องในวิถีอยู่แล้ว เพราะการเกษตรกรรมมีการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง และอยู่คู่กับชาวม้งมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานตั้งแต่สมัยอดีต ดังจะยกตัวอย่างผลการสัมภาษณ์ของตัวแทนจากบริษัทนำเที่ยวคนที่ 1 ไว้ว่า “เอกลักษณ์ของชาวม้งยังคงมีความเป็นวิถีแบบดั้งเดิม และการดำรงชีวิตยังเน้นในเรื่องของเกษตรกรรม เพื่อใช้บริโภคและขายต่อ เช่น พืชสวนครัวปลูกไว้ใช้เอง ข้าวโพด และผลไม้ส่งขาย” (Travel Agent Representative, No.1 (P04), Interview, Fed. 3, 2018)

2.2 การแต่งกาย

การแต่งกายของชาวม้งบ้านกิวกาญจน์ มีความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิตท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์ความรู้เฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง แต่ถ้ากล่าวโดยทั่วไปการแต่งกายของชาวม้งก็จะมีกลิ่นอายคล้ายคลึงและเหมือนกันหมด เนื่องจากม้งได้มีการอพยพและกระจายตัวไปอยู่ตามประเทศต่างๆ ทำให้การแต่งกายของชาวม้งนั้นได้ถูกเผยแพร่ออกไปทั่วโลก อย่างไรก็ตาม การแต่งกายของชาวม้งกิวกาญจน์ยังคงมีความงดงามทางศิลปวัฒนธรรมและมีความปราณีต เนื่องจาก “การแต่งกายชุดประจำชนเผ่าม้งเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่มีใครเหมือน ซึ่งมีวิถีการปักที่ละเอียดสวยงาม” (Thai tourists, No.1 (T01), Interview, Mar. 14, 2018)

2.3 พิธีกรรม และความเชื่อเกี่ยวกับผีและบรรพบุรุษ

หมู่บ้านม้งกิวกาญจน์ ประชาชนในท้องถิ่นโดยส่วนใหญ่นับถือผีและบรรพบุรุษ และมีการสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่อดีต และพิธีกรรม หรือความเชื่อเกี่ยวกับผีและบรรพบุรุษนั้น มีความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และองค์ความรู้เฉพาะท้องถิ่น หรือกลุ่มชาติพันธุ์ เนื่องจากความเชื่อนี้มีความสำคัญกับชาวม้งเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเกิด เจ็บไข้ได้ป่วย หรือตาย

ล้วนแล้วแต่ต้องมีพิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับผีและบรรพบุรุษเข้ามาเกี่ยวข้องทั้งหมด ดังผลการสัมภาษณ์ของตัวแทนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานเชียงราย ได้กล่าวไว้ว่า “อัตลักษณ์ของชาวม้ง คือ หมอผี และการนับถือผี เวลาไปที่หมู่บ้านก็จะได้เข้าไปนั่งพูดคุยกับหมอผีด้วย” (Tourism Authority of Thailand Representative, Chiang Rai Office (G02), Interview, Jan. 24, 2018)

2.4 ประเพณีปีใหม่ม้ง

ประเพณีปีใหม่ม้ง เป็นประเพณีที่มีความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และองค์ความรู้เฉพาะท้องถิ่น หรือเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เนื่องจากประเพณีนี้จะมีการจัดขึ้นในพื้นที่ของหมู่บ้านตนเองเท่านั้น ซึ่งมีความงดงามทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพราะประเพณีปีใหม่ม้งเป็นการนำเอาวัฒนธรรมทุกอย่างของชาวม้งมารวมไว้ที่นี้ที่เดียว เช่น การละเล่นพื้นบ้าน การแสดง การร้องเพลง และการแต่งกายของชาวม้ง เป็นต้น เพราะ “การฉลองปีใหม่ม้ง ชาวม้งยังอนุรักษ์การใส่เสื้อผ้าชนเผ่าแบบดั้งเดิมอยู่ และยังคงมีความสนุกสนานของการฉลองเทศกาล” (Thai tourists, No.6 (T06), Interview, Mar. 9, 2018)

2.5 ศิลปะและการแสดง

การเป่าแคน และการระบำม้งมีความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และองค์ความรู้เฉพาะท้องถิ่น และมีความงดงามทางศิลปวัฒนธรรม เนื่องจากศิลปะและการแสดงนี้เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง และจะใช้สำหรับงานรื่นเริง หรือพิธีกรรมที่สำคัญต่างๆ ของชาวม้ง แต่อย่างไรก็ตามการเป่าแคน และการระบำม้งยังไม่ค่อยมีความผูกพัน หรือมีความสัมพันธ์กับชุมชนและคนในท้องถิ่นเท่าไรนัก เพราะศิลปะและการแสดงเหล่านี้มีชาวบ้านเพียงบางกลุ่มเท่านั้นที่ยังคงมีการรักษาและสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน (Local people, No.9 (L09), Interview, Mar. 19, 2018; Foreign tourists, No.13 (T23), Interview, Apr. 23, 2018; Rim Khong Subdistrict Organization Representative, No.1 (G03) and Rim Khong Subdistrict Organization Representative, No.2 (G04), Interview, Feb. 8, 2018)

2.6 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย

บ้านเรือนของชาวม้งบ้านกิวกาญจน์นั้น มีความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และองค์ความรู้เฉพาะท้องถิ่น และมีความงดงามทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น เนื่องจากภูมิปัญญาเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย เป็นภูมิปัญญา หรือเทคนิคเฉพาะกลุ่มบุคคล หรือพื้นที่ที่มีการสืบทอดต่อกันมา ซึ่งบ้านเรือนของชาวม้งบ้านกิวกาญจน์มีการสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่สมัยอดีต ดังนั้นลักษณะของบ้านเรือนจึงมีความเป็นเอกลักษณ์ และแตกต่างไปจากบ้านเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง และนอกจากนี้บ้านเรือนยังมีความผูกพัน หรือมีความสัมพันธ์กับชุมชนและคนในท้องถิ่นเป็นอย่างมาก เพราะบ้านเรือนเป็นสถานที่ที่สำคัญ และอยู่อาศัยมาตั้งแต่เกิด ดังผลการสัมภาษณ์ของประชาชนในท้องถิ่นคนที่ 12 “สถานที่สำคัญของพวกเรา คือ บ้านเรือน” (Local people, No.12 (L12), Interview, (Mar. 20, 2018))

2.7 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับอาหาร

ไก่ เป็นสัตว์สำคัญที่ใช้ประกอบอาหารในพิธีกรรมที่สำคัญต่างๆ และยังมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อในการรับประทานอาหารของชาวม้ง ไก่ต้มสมุนไพรเป็นอาหารประจำชนเผ่า มีการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้ต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และองค์ความรู้เฉพาะท้องถิ่น แต่ไม่ค่อยเป็นที่นิยมในกลุ่มนักท่องเที่ยว เนื่องจากนักท่องเที่ยวไม่ค่อยทราบเกี่ยวกับภูมิปัญญาด้านอาหารของชาวม้ง อย่างไรก็ตามจากผลการสัมภาษณ์ยังมีนักท่องเที่ยวบางส่วนที่อยากให้หมู่บ้านพัฒนาภูมิปัญญาเกี่ยวกับอาหาร ให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว ดังนี้ “อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง คือ อาหารท้องถิ่น และอยากให้มีการพัฒนาอาหารท้องถิ่นกับการท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน” (Foreign tourists, No.7 (T17), Interview, Apr. 19, 2018)

2.8 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการปักผ้าและการทำผ้าบาติก

การปักผ้าและการทำผ้าบาติกนั้น มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นและควรได้รับการต่อยอดและส่งเสริมให้เกิดมูลค่าเพิ่ม เพื่อเป็นการส่งเสริมอาชีพให้แก่กลุ่มสตรี และเสริมสร้างรายได้ให้แก่ชาวม้ง ผ้าบาติกสามารถนำไปสร้างเป็นของใช้ และเป็นส่วนประกอบหลักในการทำกระโปรงของชาวม้ง ซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญเช่นเดียวกันกับผ้าปัก เพราะ “อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง คือ งานปักม้ง เพราะมีความเชี่ยวชาญ ถึงสังคม

เปลี่ยนไปแต่การปักผ้ายังคงเดิม มีการสืบทอดรุ่นสู่รุ่นผ่านแม่และลูกสาว” (Lanjia Lodge Manager (P03), Interview, Fed. 6, 2018)

สรุปผลการศึกษาและอภิปรายผล

อัตลักษณ์ทางกลุ่มชาติพันธุ์ม้งของหมู่บ้านม้งกิวกาญจน์สามารถแบ่งกลุ่มของอัตลักษณ์ตามองค์ประกอบของความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ได้อยู่ 3 องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ 1 ชาติพันธุ์วรรณนา ได้แก่ ประวัติความเป็นมา ประชากรศาสตร์ และภูมิศาสตร์

องค์ประกอบที่ 2 วัฒนธรรม ได้แก่ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ การแต่งกาย ภาษา ศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะ การแสดง และการละเล่นพื้นบ้าน

องค์ประกอบที่ 3 ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการยังชีพ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย ภูมิปัญญาเกี่ยวกับอาหาร ภูมิปัญญาเกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่ม และภูมิปัญญาเกี่ยวกับการรักษาโรค

จากองค์ประกอบของความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในข้างต้น อัตลักษณ์โดยส่วนใหญ่จัดอยู่ในกลุ่มของทรัพยากรทางวัฒนธรรมอันมีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Duangkamon (2010) ในประเด็นของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ คือ ประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่มีความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ และมีสำนึกในความเป็นชาติพันธุ์อย่างชัดเจน ซึ่งสำนึกและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของพวกเขาที่ยังคงดำรงอยู่และรักษาไว้ได้จนถึงปัจจุบัน ตลอดจนการแสดงออกถึงสำนึกทางชาติพันธุ์ของตนผ่านการใช้ชีวิตประจำวัน ดังนั้น จากฐานทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของหมู่บ้านม้งกิวกาญจน์ ผู้ศึกษาจึงได้เลือกรูปแบบการท่องเที่ยวคือ “การท่องเที่ยวแบบผสมผสาน” โดยการนำเอารูปแบบการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ มาผสมผสานเข้าด้วยกัน อันได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงกลุ่มชาติพันธุ์และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงกลุ่มชาติพันธุ์เป็นการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ หรือชนเผ่าต่างๆ เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์และความรู้ใหม่ อันก่อให้เกิดคุณค่าและจิตสำนึกร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นเช่นเดียวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้า

ไปสัมผัสกับวิถีชีวิต หรือใช้ชีวิตร่วมกับเจ้าของบ้าน และเกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์องค์ความรู้ และการเรียนรู้ในการท่องเที่ยวระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้านผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยการนำเอาฐานทรัพยากรของพื้นที่มาสร้างเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้รับความแตกต่างระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวในระยะยาวนานภายในพื้นที่

จากการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวของหมู่บ้านมั่งกิวกาญจน์ ผู้ศึกษาจึงได้นำเอาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่โดดเด่นของกลุ่มชาติพันธุ์มั่งกั้ง 8 อัตลักษณ์มาสร้างเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ภายใต้คำจำกัดความ “เรียนรู้ – ประสบการณ์ – คุณค่า” เนื่องจากกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่เน้นในเรื่องของการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ใหม่ๆ ตลอดจนนำไปสู่การรับรู้คุณค่าของวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และจิตสำนึกร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยยึดหลักตามเกณฑ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 3 ข้อ คือ (1) เป็นความคิดที่สร้างสรรค์ โดยการไม่ลอกเลียนแบบใคร และเป็นต้นแบบอย่างแท้จริงที่มีความเป็นดั้งเดิม (2) มีองค์ความรู้ที่แฝงไว้ด้วยศิลปะ และกลิ่นอายของวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นๆ และ (3) เป็นทรัพย์สินทางปัญญาหรือภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น ดังต่อไปนี้

ฐานที่ 1: วิถีเกษตรกรรมชาวมั่ง เป็นกิจกรรมที่นำเอาอัตลักษณ์วิถีชีวิตด้านการทำเกษตรกรรมของชาวมั่งมาสร้างเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เนื่องจากเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักของคนในหมู่บ้านมั่งกิวกาญจน์ และเป็นการทำการเกษตรเพื่อยังชีพมากกว่าการทำเกษตรในเชิงพาณิชย์ ดังนั้นการทำเกษตรกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มั่งหมู่บ้านมั่งกิวกาญจน์จึงเป็นวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นยากต่อการลอกเลียนแบบ และเป็นวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมที่แฝงไปด้วยศิลปะและวัฒนธรรมของท้องถิ่น และกิจกรรมในฐานนี้ประกอบไปด้วย การเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นของชาวมั่ง ที่ยวบสวนผลไม้ ไร่ข้าวโพดและเก็บเกี่ยวผลผลิต ปลูกข้าว ทำนาตามแบบวิถีชาวมั่ง เพื่อชมวิถีการทำเกษตรของชาวมั่งอย่างแท้จริงและชวนชิมผลไม้ท้องถิ่น ตลอดจนพานักท่องเที่ยวไปปลูกต้นกล้าข้าวที่เพาะไว้ด้วยวิธีการดำนาและศึกษาชนิดของพันธุ์ข้าวมั่งจากผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่น

ฐานที่ 2: อาภรณ์แห่งขุนเขา เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์มั่ง เนื่องจากในปัจจุบัน หมู่บ้านมั่งกิวกาญจน์ถือได้ว่าเป็นหมู่บ้านชาติพันธุ์หนึ่งในจังหวัดเชียงราย

ที่ยังมีการแต่งกายด้วยชุดประจำชนเผ่าในชีวิตประจำวัน เป็นการสืบสานและอนุรักษ์ วัฒนธรรมในท้องถิ่นได้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นกิจกรรมในฐานะอาภรณ์แห่งขุนเขาจะประกอบไปด้วยกิจกรรมการเรียนรู้การแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งและการสวมใส่ชุดม้งแบบดั้งเดิม เพื่อจำลองวิถีชีวิตแบบชาวม้งและสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับองค์ประกอบของเครื่องแต่งกาย เช่น การทำหมวก การทำเครื่องเงิน และการตัดเย็บชุด เป็นต้น เป็นการยกระดับให้กับเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เพราะปัจจุบันชาวบ้านผลิตได้เพียงเพื่อสวมใส่ หากมีการท่องเที่ยวเข้ามาชาวบ้านสามารถผลิตเพื่อขาย หรือให้นักท่องเที่ยวเช่าถ่ายรูป และสวมใส่ร่วมกิจกรรมภายในหมู่บ้านได้ และยังสามารถนำเอาเสื้อผ้าดั้งเดิมของชาวม้งไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับชีวิตประจำวันได้อีกด้วย

ฐานที่ 3: ความเชื่อและศรัทธา เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับศาสนา พิธีกรรม และความเชื่อเกี่ยวกับผีและบรรพบุรุษของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ดังนั้นกิจกรรมในฐานะนี้จะมีความสำคัญในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ คือ หมอผี หรือร่างทรง ที่เป็นผู้ให้ความรู้และความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว โดยหมอผีจะสวดอิทธิคุณต่างๆ ในการทำพิธี และอธิบายถึงขั้นตอนและความเป็นมาของความเชื่อ เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความเชื่อ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาการรักษาโรคของท้องถิ่น ตลอดจนการพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในประเด็นของความคิดเห็นเกี่ยวกับความเชื่อระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่นอย่างสร้างสรรค์ อันก่อให้เกิดการเผยแพร่ความรู้เดิมและสร้างองค์ความรู้ใหม่

ฐานที่ 4: ปีใหม่ม้ง เป็นกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับประเพณีปีใหม่ม้ง โดยการนำเอาอัตลักษณ์ ที่รวมอยู่ในประเพณีปีใหม่ม้งมาสร้างเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ การโยนลูกช่วงและการตีลูกช่วง เป็นต้น ซึ่งเป็นการละเล่นพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง และเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัวแฝงไว้ด้วยศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้ นักท่องเที่ยวสามารถร่วมกิจกรรมโยนลูกช่วงและได้ลองทำลูกช่วงจากผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่น ซึ่งเป็นการเรียนรู้และเสริมสร้างประสบการณ์ใหม่ๆ ตลอดจนการสร้าง ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นเกี่ยวกับประเพณีปีใหม่ม้ง

ฐานที่ 5: จังหวะชาวม้ง เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะและการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง โดยการนำเอาศิลปะทางดนตรี อันได้แก่ การเป่าแคน และการระบำม้งมาสร้างเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เนื่องจากเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นและสะท้อนให้เห็นถึง

ศิลปะและการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างแท้จริง ซึ่งจะให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ศิลปะและการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ และได้ฝึกการเป่าแคนและรำตามจังหวะจากผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่น เพื่อสร้างความเพลิดเพลินไปกับการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่น

ฐานที่ 6: เรือนพื้นถิ่นเขา เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยการนำเอาอัตลักษณ์ของบ้านเรือนแบบดั้งเดิมของหมู่บ้านม้งกิวกาญจน์มาสร้างเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการสร้างบ้านเรือนของชาวม้ง รวมทั้งยังพานักท่องเที่ยวเที่ยวชมรอบๆ หมู่บ้านเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เห็นถึงสภาพแวดล้อมของหมู่บ้านอย่างแท้จริง ซึ่งกิจกรรมนี้จะสามารถทำให้นักท่องเที่ยวได้ใช้เวลาในการเที่ยวชมและใช้ชีวิตอยู่ในหมู่บ้านได้ยาวนานมากยิ่งขึ้น และได้สัมผัสกับผู้คนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง ได้สนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนการสร้างประสบการณ์ ความเข้าใจ และการศึกษาความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งได้มากยิ่งขึ้น เพราะชาวบ้านในหมู่บ้านม้งกิวกาญจน์มีความเป็นกันเอง สามารถเข้าถึงได้ง่าย และพร้อมต้อนรับนักท่องเที่ยวเสมอ

ฐานที่ 7: ภูมิปัญญาแห่งไพร เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาเกี่ยวกับอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งภูมิปัญญาเกี่ยวกับอาหารนี้มีความหลากหลายมาก แต่เมนูอาหารที่ชาวบ้านโดยส่วนใหญ่แนะนำ หรือเป็นอาหารขึ้นชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งนั้น ได้แก่ “ไก่ต้มสมุนไพร” ดังนั้นจึงได้นำเอาเมนูไก่ต้มสมุนไพรนี้มาสร้างเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เนื่องจากวัตถุดิบในการประกอบอาหารสามารถได้ง่าย เพราะสมุนไพรต่างๆ ที่นำมาใช้สามารถหาได้ภายในหมู่บ้าน และที่สำคัญมีขั้นตอนในการทำที่ไม่ยุ่งยาก โดยกิจกรรมภูมิปัญญาแห่งไพรนี้ นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ควบคู่ไปกับการทำอาหารได้ ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้ภูมิปัญญาเกี่ยวกับอาหารจากชาวบ้านและร่วมทำไก่ต้มในทุกขั้นตอนตั้งแต่ขั้นตอนการหาวัตถุดิบไปจนถึงขั้นตอนการปรุงและรับประทาน เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมการกิน หรือภูมิปัญญาเกี่ยวกับอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งไปพร้อมกัน ดังนั้นกิจกรรมนี้ จะเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักอาหารท้องถิ่น และเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งได้มากยิ่งขึ้นอันก่อให้เกิดประสบการณ์ใหม่ๆ แก่นักท่องเที่ยว

ฐานที่ 8: สีสันแห่งผืนผ้า เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาเกี่ยวกับการปักผ้าและการทำผ้าบาติกของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ซึ่งถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่คนส่วนใหญ่รู้จักและสามารถพบเห็นบ่อยครั้ง ดังนั้นจึงได้นำเอาการปักผ้าและการทำผ้าบาติกที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งมาสร้างเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยการสร้างความแตกต่างให้กับกิจกรรมและอัตลักษณ์ เพื่อเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มทั้งในด้านของคุณค่าและมูลค่าให้กับผ้าปักและผ้าบาติก ซึ่งกิจกรรมในฐานนี้จะแบ่งกิจกรรมออกเป็น 2 ช่วง คือ

ช่วงที่ 1 เป็นการเรียนรู้ภูมิปัญญาเครื่องนุ่งห่ม อันได้แก่ การปักผ้าและการทำผ้าบาติกจากชาวบ้านที่มีความเชี่ยวชาญทางด้าน การปักผ้าและการทำผ้าบาติก โดยเนื้อหา นั้นจะประกอบไปด้วย ความเป็นมาของการปักผ้า การทำผ้าบาติก เทคนิคหรือขั้นตอนในการปักผ้าและการทำผ้าบาติก ตลอดจนความหมายของลวดลายต่างๆ บนผืนผ้า เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจและเรียนรู้ก่อนลงมือปฏิบัติจริง เนื่องจากการปักผ้าและการทำผ้าบาติกนั้นนักท่องเที่ยวต้องสร้างสรรค์ผลงานตามความคิดสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยวเอง

ช่วงที่ 2 เป็นการนำเอาผ้าปัก หรือผ้าบาติกที่นักท่องเที่ยวได้ทำเอาไว้แล้วก่อนหน้านั้นมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ โดยนักท่องเที่ยวสามารถออกแบบและสร้างสรรค์ผลงานจากผ้าปักและผ้าบาติกได้อย่างอิสระตามความคิดสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยว ซึ่งจะมีอุปกรณ์ต่างๆ สำหรับการประดิษฐ์ผลงานไว้ให้กับนักท่องเที่ยว อาทิ เข็ม ด้าย ลูกบิด และนุ่น เป็นต้น เพื่อเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้แสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านผืนผ้า โดยการออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าปักและผ้าบาติกที่นักท่องเที่ยวได้ทำเอาไว้แล้วในช่วงที่ 1 เพื่อเป็นของที่ระลึกแก่ตัวนักท่องเที่ยวเอง อันเป็นการสร้างความประทับใจและความภูมิใจให้แก่นักท่องเที่ยว ตลอดจนเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดสร้างสรรค์ระหว่างนักท่องเที่ยวและชาวบ้าน ซึ่งการสร้างสรรคผลิตภัณฑ์ต่างๆ จากผ้าปักและผ้าบาติกของนักท่องเที่ยวนั้นชาวบ้านสามารถนำไปต่อยอดเป็นสินค้าที่ระลึกของหมู่บ้านได้ และนอกจากนี้ ฐานกิจกรรม “สีสันแห่งผืนผ้า” ยังสามารถช่วยยืดระยะเวลาของนักท่องเที่ยวให้ใช้เวลาในหมู่บ้านได้ยาวนานมากยิ่งขึ้นและได้รับความแตกต่างระหว่างมาท่องเที่ยวในหมู่บ้านม้งกวิกาญจน์

แต่อย่างไรก็ตาม กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในข้างต้นเป็นเพียงรูปแบบการท่องเที่ยวที่ถูกสร้างขึ้นจากการศึกษาของผู้วิจัย เพื่อนำเสนอแนวทางในการพัฒนา

การท่องเที่ยวของหมู่บ้านและนำเอาอัตลักษณ์ทางกลุ่มชาติพันธุ์มาสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งแนวคิดการท่องเที่ยวดังกล่าวสามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวในยุคปัจจุบัน รวมทั้งมีความสอดคล้องกับนโยบายและแผนพัฒนาต่างๆ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานภาคเอกชน ตลอดจนเป็นการยกระดับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์มาให้คนทั่วไปได้รู้จักอีกด้วย ดังนั้นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ดังกล่าวจะบรรลุตามเป้าหมายที่วางเอาไว้ได้นั้น ทุกภาคส่วนในพื้นที่ต้องมีความรู้สึกร่วมในการเป็นเจ้าของทรัพยากรและกิจกรรม และให้การส่งเสริมและสนับสนุนทั้งในเรื่องของงบประมาณ พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก เทคโนโลยี การส่งเสริมการตลาด และการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของหมู่บ้านมั่งคั่งกาญจน์ ตลอดจนการเสริมสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวให้แก่คนในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- Chai, P. (2013). *Science and Arts of Qualitative Research* (6th ed.). Bangkok: Amarin.
- Chuan, P. (2004). Elevation and Adaptation Local Wisdom in Current Situation. *Sanpasathai*, 2(3), 14-23.
- Designated Areas for Sustainable Tourism Administration. (2013). *CREATIVE TOURISM*. Retrieved from <http://www.dasta.or.th/creativetourism/th/article/155-notice3.html>
- Duangkamon, W. (2010). *The Presentation of the Yuan ethnic identity in the context of tourism via local museum and riverside market: a case study of Yuan community, Tombon Tontan, Sao Hai district, Saraburi province*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Dulyapak, P. (2012). *Ethnic Diversity and the Co-Existence of ASEAN Community*. Bangkok: Thammasat University.
- Foreign tourists, No.13 (T23). (Apr. 23, 2018). Interview.
- Foreign tourists, No.7 (T17). (Apr. 19, 2018). Interview.
- Guide Representative, No.1 (P09). (Jan. 16, 2018). Interview.
- Guide Representative, No.3 (P11). (Jan. 16, 2018). Interview.
- Lanjia Lodge Manager (P03). (Fed. 6, 2018). Interview.
- Local people, No.1 (L01). (Mar. 19, 2018). Interview.
- Local people, No.10 (L10). (Mar. 20, 2018). Interview.
- Local people, No.12 (L12). (Mar. 20, 2018). Interview.
- Local people, No.16 (L16). (Mar. 20, 2018). Interview.
- Local people, No.17 (L17). (Mar. 20, 2018). Interview.
- Local people, No.2 (L02). (Mar. 19, 2018). Interview.
- Local people, No.20 (L20). (Mar. 20, 2018). Interview.

- Local people, No.23 (L23). (Mar. 20, 2018). Interview.
- Local people, No.3 (L03). (Mar. 19, 2018). Interview.
- Local people, No.9 (L09). (Mar. 19, 2018). Interview.
- Ministry of Social Development and Human Security. (2012). *Meo*. N.P.: The War Veterans Organization of Thailand.
- Ngampit, S. (1999). *Anthropology Research* (4th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University.
- Office of Tourism Development, Department of Tourism, and Ministry of Tourism and Sports. (2007). *Standards and Guidelines for Quality Assurance in Cultural Attractions* (2 ed.). Bangkok: Chulalongkorn University.
- Rim Khong Subdistrict Organization Representative, No.1 (G03). (Fed. 8, 2018). Interview.
- Rim Khong Subdistrict Organization Representative, No.2 (G04). (Fed. 8, 2018). Interview.
- Siraya, K. (2014). *Creating Value from Upstream to Downstream*. Chiang Mai: N.P.
- Suddan, W. (2011). *Creative Travel: Important Tools Leading to Sustainable Communities*. Bangkok: Thammasat University.
- Suthiwong, P. (2004). *Southern wisdom*. Nakhon Si Thammarat: Walailak University.
- Thai tourists, No.1 (T01). (Mar. 14, 2018). Interview.
- Thai tourists, No.6 (T06). (Mar. 9, 2018). Interview.
- Thailand CBT Network Coordination Center. (2012). *Community Based Tourism*. Retrieved from <https://thaicommunitybasedtourismnetwork.wordpress.com/cbt/>
- Thanarat, T. (2014). *Creative tourism*. Retrieved from <http://www.suphan.dusit.ac.th/report/230757.pdf>

- Tipsuda, N. (1992). *Language and Culture*. Bangkok: Department of Religious Affairs.
- Tourism Authority of Thailand Representative, Chiang Rai Office (G02). (Jan. 24, 2018). Interview.
- Tourism Authority of Thailand. (2016). *Thai tourism in 2017: Thailand as a preferred destination*. Retrieved from <http://www.tatreviewmagazine.com/web/menu-read-tat/menu-2016/menu-42016/745-42016-th2560>
- Tourism Authority of Thailand. (2016). *Tourism marketing strategy in 2017*. Retrieved from <http://zeekway.com/marketing-travel-2560-news/>
- Travel Agent Representative, No.1 (P04). (Fed. 3, 2018). Interview.
- Travel Agent Representative, No.5 (P08). (Mar. 6, 2018). Interview.
- Warach, M. (2013). Tourism Marketing for Long Stay Japanese Pensioner Tourists in Chiang Mai. *Journal of Thai Hospitality and Tourism*. 8(2), 48-61.
- Waraluk, S. (2012). *Communication Identity of Thai Private Higher Education* (Master of Education, Nation University).